

میلعا وه

نید مهفرد نافر عشقند
مذعلها یارب یرادرت شاددای تیمها و

تاناید

یزارهط ی نیسدن سحمدحم ديسد جاد اللهتیا
هر سأللهس دق

مِجْرًا نِاطِيْشًا نِمَّ لِّلْهَابِ ذُوْعًا
مِجْرًا نِمْحَرًّا لِّلَّهِ مَسْبِ

بِمَسْجَا رِوَصْلَا نِوَكُمْدَعَا اذْه نِمْمَزْلِي و...¹
قَدَصْنَا و هِي رِوَكْذِمْلَا نِعْمَلَابَا رَهْوَجَا هِرِيغُو
²بَايْضَرَا اَقْدِصَا هَانَعْمَا اِهِيَا

روطنیا هک دش ضرع هتشنگ زور ثحرد
تیر هو جی انعم نآ هب ترو ص و هدام هک تسین
رارق یرگید هلو قم تحت مادکره ناشدوخ
... بتقیق کیش دوخ یارب هدام هکلب؛ دنریگ
لدب و ضوع [طبض هاگتسد] نیا [یاج]
یادخ تقوکی؟ دنکی من ادیپ هک یاریا، دوش
!... نیا هدرکان

**دوش ثعابتسا نکم، توص طبض هب اگتا
دیابن ییاب هدنوش تّقد**

طبض یور [ی نار هط هملاع] اقا موحرم اقباس
مهام. دندرکی م یریکولج و دنتشادنی رظن درک
[ل یلد] هک میدیم هفد هیضق نیا یارب ی تسرد تلّع
ی م هک روطنیا - دیاش. تسیچ ناشیا رارصا نیا
ش ندوب³ هعمس تهج [یور] ناشرظن - دنیوگ
دشاب رظن دروم رتشیب هیضق نیا [و هدوب]

هجوتم و مدیم هف مدوخ یزیچ کی دعب ی لو
ی لو - تسین ی داع دارفا هب تبسن [هتبلا] هک - مدش

¹(ق قحم). بتسا ه دشن طبض هسلج ی ادتبا

²356 ص، ی فسلف هلاسر هس

³ن دومن ایر دننام مدرم هب دوخ ریخل معن دینا ونش: ادخهد همانت غل
«دندر ادنیپ کین ارم ات هس دل اعفار د

تبحص [عقوم] هک ی یا جزاً ، ناسنا دوز به ت بسن
 ت مسه بلاماک [ه دنونش] هجوت ، دشاب طبض هاگتسد
 ناسنا ، [دنکی م تبص] ی سکی تقو . تسین م لکتم
 نیا ی اربار ی دسر د هز ناپه د ش دوز ی اوقن آزا
 هک ی ای زیت و مزلا تقد ن آ و ؛ دراذگی م طبض
 کی ش بلق هت و دوری م نیب ز ا دشاب هتشاد دیاب
 ، دشابن آ رگا لاماد . دراد هئسم نیا به ی دامتعا
 ی سفدر ظن ز ا ی نعید ؛ دوشی م عطقم [لاماک] رگید
 و تلاً و هلیسو چیه هک دنکی م ادیپ عاطقنا
 ی نابیتشپ ار و ا ادعب ده اوخب هک تسین ی هاگتسد
 ی صاخذ تقد عون کی هک دوشی م ثعاب نیا . دنک
 اهی ضعبرد دیاشد [هئسم] نیا بخ لاماد . دوشد ادیپ
 . دنک توافقت و دشابن روطنیا

طبض و تبث ی ارب ی لیا سو ن تشاد هارمه به تسا دیفم ، بلاطم

[رد ی نار هط هملاع] ناشیا ، ل احل کی لع
 دعب ی لو ؛ [دوشد طبض هک] دنتشاذگی مذق باسد
 هیکت ناشدوخ رگید و [دنداد هزاجا] ناشدوخ
 مکنیا تهجهب ؛ تسای بوخ زیچ ی لو . دنتشاد
 کی میدیدی مام هک داتفای م قافتا در او م ز ا ی ضعب
 و دوشی م هتفگ راب کی طقف ی اهئسم و فرح
 بهش اهنیمز رگید ای [نوچ] . دشی مذرار کتر رگید
 لصاد ال وهذ ی لکرو طه بلاما ای ، دمآی مذتسد
 [تسا بوخ] و . دوپ راب کی نامه طقف و دشی م
 . دنامب اهنیا

گاهی اوقات می شود من خودم در دفترهای
 [گذشتهام به مطالب جالبی برمی خورم]. اینکه

¹ «ی شومارف : لو هذ» : ادخهد همانت غل

می‌گویند انسان باید همیشه دفترچه‌ای داشته باشد، کاغذی داشته باشد که بنویسد، برای همین است. یا امروزه [با] همین دستگاه‌هایی که هست (موبایل و چیزهای دیگری مثل آن) خوب [مطالب] ضبط می‌شود. انسان مسئله‌ای به ذهنش می‌رسد، ممکن است آن موقع کاغذ و قلمی همراهش نباشد، همان مطلب را در همان وقت ضبطش کند تا اینکه بعداً پیگیری کند.

دندومرفی م (ن امر دپ م و حرم) ن اشیا دوخ

بارها می‌شد من در مجلسی بودم، شخصی مطلبی می‌گفت؛ [مثلاً] به داستانی، قضیه‌ای در کتابی برخورد کرده بود [و من آن را ثبت می‌کردم].

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَاكَ مِائَةَ مِائَةٍ لَوْلَا أَنَّ رَجُلًا مِّنْ آلِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لَمَصَّاهُ يَلَاسًا أَوْ يَتَّبِعُكُمْ مَّاءَ مَدْيَنَ وَيَجْعَلُكُمْ فِي غَمَامٍ فَانظُرْ عَلَىٰ مَقَامِكُم مَّا تَدْعُونَ فِيهِ وَيَوْمَئِذٍ لَا تُجَدُّ عَنكُمْ رِحْلَتُ رِجَالِكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ

ابی نارهط الله تیا ی قافتا درو خرد زا ی انومذ

ی مق ی از ریم هُرا برد دیفم تیا کد کی

تمسقا کی رد متشاد ن م، دود ش پید بشد دنچ هعفدکی، متشگی م ی باتک ل ابند هب [م انخاباتک] زا هس: هتشون مدید. مدرک درو خرد باتک کی هب ن افرع دقذ و در رد هلاس از میرزای قمی. آن را برداشتم. تعجب کردم؛ گفتم ببینم ایشان چه گفته است. نگاه کردم دیدم، او! مثل بقیه است. حالا نکته جالب اینجا معلوم می‌شود: یک دفعه [با خودم] گفتم مقدمه‌اش را بخوانم ببینم [چیست]. آدم از مقدمه هر کتاب خیلی چیزها دستش می‌آید. نگاه کردم یک قضیه جالبی بود! ببینید! چنین چیزهایی برای انسان خیلی مهم است و یک دفعه

پیش می‌آید. و شاید همهٔ اینها یک عنایتی باشد، مخصوصاً به طالب علم که خدا گاهی در همین موقعیت‌ها و فرصت‌ها برایش مطالبی پیش می‌آورد.

ترايز رب ار دوخ داتسا ترايزی مقی ازريم دومذ مدقم ءادهشاديس

هـ [ی مقی ازريم] ناشیا ی تقو» :هتشون م دید
دیحو و دندوبی ناهبهب دیحو درگاشد، دنتفر لابرک
بذ «تشاد تیاند ی لیخ ناشیا هـ ی ناهبهب
و تاطابترا و شرانکفا و ی ناهبهب دیحو تیعضو
و ی دابآرتسا نیمادمحم دیس اب ناشیا لئاسم
هـ لوصا رد و تسا مولعم و صخشم اهی رابخا
هـ لئسم اجنیا ات رظنه طقن نیا زا .دنیوگی م ددجُم و ا
دادعتسا و شوهر طاخه ی ناهبهب دیحو .تسیند ی ا
هزات و تشاد ی مقی ازريم موحرم هـ کی ی تیدج و
رادقمکی تساوخم ،دوب هدرک جاودزا م هـ
ن آرد دیاشد هـ کی راشف و دوش رتهب ازريم ی گذنز
.دشاب هتشادن ناشیا ،دنتشاد دارفا ریاس عقوم
[هـ] دنکی م عورش دوری م [ی ناهبهب دیحو] ناشیا
هـ ار شلوپ و یراجیتسا هزور و زامن تفرگ
رتهبش ای گذنز عضو هـ کی دهدی م ی مقی ازريم
.تسا نسحتسم و بوخراک کی نیا بذ .دشاب
رظن نیا زا و هدرکت بحم ش دوخ م لاءرد ادخهذب
ی کشد چیه ی اج [هـ لئسم] نیا رد و تسا ریدقتل باق
زا دعب و تشادن علاطا ی مقی ازريم .تسیند
یراکن ی نچن ناشیا هـ کی دوشی م ع لطم اهل اسد تشذگ
هتشاد تدعاسم روطنیا ش درگاشد هـ و هدرکی م
تسا

ناریا هـ م هـ ناشیا و دنکی م توفش داتسا

دیایم تا بته به که یرفسد نیلوار د. ددرگی مر ب:
 دنیوگی [نهارمه]، دوشی م که لابرک دراو
 یازیم] «ادهشلا دیس ترایز یارب میورب»
 مداتسا زا مورب دیابل وانم! هذ»: دیوگی [ی مق
 «! نیسد ماما ترایز یارب میورب دعب، منکر کشت
 ،دناه دوب [شهارمه] که یاهدع اب دوشی م دنلب و
 به ار [ی ناهبهب] دیحو هُناخ هُبتع دوری م لوا
 ترایز یارب تقون آدعب، دسوبی م مارتحان اوندع
 ردقچ هیضق کینیمه! دینیب! دوری م ادهشلا دیس
 و مدرم تفرعم نازیم! دراد بلطم ناسنا یارب
 می ناشدت معنی لو و تیلو و بحاص به ار املع
 اهزیچ نیاب [تفرعم که دوشی م مولعم و] دهد
 !دوشی مذا دید [سرد و مدعل بیقزا]

میرزای قمی مرد عالم و ملایی بوده، ولیکن
 معرفت و شناخت نداشته است. یادتان می آید من
 قضیه‌ای راجع به بنده‌خدایی نقل کردم که اتفاق
 افتاد؟ این همان است! منتها او یک فرد عادی
 بوده، [ولی] خب میرزا با این سعه معلوماتش
 [جای تعجب است که این‌گونه برخورد کرده
 است].

[باتک] ام که ی تقون آ... نیناوق به عجار
 نیناوق [می خواندیم]، عام و خاصش را هم
 خواندیم. خدا بیامرز و رحمت کند استادمان
 مرحوم آقای غروی [را]. تکوتنها برای ما در
 زمستان آن سال‌های کذایی می آمد [و تدریس
 می کرد]. سال‌هایی که واقعاً تا بعد از نوروز
 همین‌طور در قم یخ بود! ایشان در آن سرما
 می آمد در این صحن [حرم حضرت معصومه
 سلام الله علیها] و به ما ادخ! تفگی م نیناوق

ن آتسا م دای دنتشاد ی صلاحاً اعقوا ؛ دزر ماید

دوب هتشون نیناوق ل و ا هک [ار] رعش نیا ع قوم

نوناقل فی نصیب س یئر لا م ساید *** ا ر خ ت م ء ا ج ذ ا ا ر د ا ن ی س ن ب ا ت ی ا
1 نیناوقلا نینماضم ی فاقشلا عم *** ا عمج دقن وناقلا و تاراشلا ان ا

نیا رد ، دوب هدرک مگی شفکه گنل ره س کره

ی بیرغ و بیج ز یچ اعقوا ! درکی م ادیپ نیناوق

دوب!

ه ب و ا ی اهدقت و دوب هفسلف ل ها ی مق ی از ریم

تسا فیعض ن افرع

هفسلف ل ها ش دوخ هک تسا ص خشم ن کیلو

دندب ارش دوخ هتساوخی م و هدوب ف سلفتم ، هدوبند

ل صفم ی لیخ دراد ی یاهی راکب ارخ ! [هفسلف هب]

تسا ص خشم ن افرع دقن ه لاسر ردش تارابع زا

م ه ی سک رگا . دناه دوبند نادیم نیا درم ناشیا هک

هچ نیا رخا . دنکب ی ملع دقن [دیاب] ، دنکی م دقن

مدا [ارچ] !؟ **ی لگتلا هب ک حضی** هک تسا ی لئاسم

دنک [دقن] روطنیا دیاید

تسا هدوب لام لوصا و هق فرد ی مق ی از ریم

و هدوب ی یلام درم ش دوخ ن فرد ل احل کی لع

اقا م و حرم . تسا هتشاد لئاسم رد ی بوخ ن لاوج

و ن دناوخ» : دندومرفی م [ی نار هط هملع]

ره ی ارب ی مق ی از ریم تاتشلاع ماج هعلاطم

ناسنا ی اربش عور ف عیرفت «. تسا مز لا ی دهتجم

[ی گنس پ اچ] اقباس تاتشلاع ماج . تسا دیفم ی لیخ

تسا ه دش م ه دیدج ی ا هپاچ نیا زان لا ، دوب

ی تفش دیس تاجرد ی مق ی از ریم بسانم مادقا

این [قضایا] وضعیت ما و میزان معرفتی ما

را نشان می دهد . جایی که میرزای قمی با آن

صیت و شهرتش که به او در زمان فتحعلی شاه ،

2.1 ص 10 ج ، لوصلا نیناوق

اول مجتهد ایران گفته می‌شد و فتحعلی شاه از او تقلید می‌کرد [این‌گونه عمل می‌کند، تکلیف بقیه افراد مشخص است]. و در قضیه‌ای که برای مرحوم سید محمدباقر شفتی در اصفهان پیش آمد [اقدام مفید و مناسبی داشت].

ی‌تفش موحرم ار هاش ی‌لعحتف ءدازر هاوخ
[هاشی‌لعحتف ءدازر هاوخ] نوچ؛ دز ندرگ ی‌تشر
دیسد دجسم رد هک [ی‌تفش دیسد]. دوب هتشک مدآ کی
[ار لتاق]. دوب دیلاطوسبم اجنآ، تسان فدنا هفصا
ش مکد و تساد مع لتق، لتقنیا دندید و دندروآ
تئرج، دندروآ ار ی‌سکره. تساص خشم مه
نیا ءدازر هاوخ! [دنک ار جا ار مکد] درکن
آدعب، دنزب [ار شندرگ] ی‌تقو! تسا [هاشی‌لعحتف]
رگید ی‌هاجی لیخن لآ و! دندروآی مردار شردپ
اب دنیایم، دنکب ی‌راک ی‌سکرگا! تساروطنیمه
وا [«مینکی مهچ و مینکی مهچ»] [هکنیا] و دیدت
دناوتی منی راک رگید فرط و [دنناسرتی] ار
و هدش ص خشم مه اجهمه ی‌ارب هیضقنیا! دنکب
لثم. دوب روطنیمه مه عقوم نآ! تسان شور
تسا خیرات [لوط] رد نوناق و هیضق کی هکنیا
! دنکی می‌ورید نوناق نامه زای سکره هشیمه و
تموکد ی‌اهل اسد نآ طقف ی‌تسیاب هشیمه ام
دایب ار [ملاسلا هیلع نینمؤماریم] نامدج
لاس راهچ! اباب رگید تفر هک مه وا. میرواید
هک مه وا و دمآ ریشمش مه دعب و درک [تموکد]
ی‌یاهد عونآ مینیب و میشاب الله‌اشنا. درواین ماود
نامز ماما [ش دنزرف رد هنوگچ، هدش هداد هک
دریگی مه دوخ بدل مع تروصد [هادفانحاورا
ار مکد] تسناوتت و درکن تئرج س کچیه

دشد دنلبش دوخ [ی تفشد موحرم] ناشیا و [دنک ار جا
 ربخی تقو! دز ار شندرگ و تفرگ ار ریشمش و
 !تخادنا نادنز به ار ناشیا، دیسر هاشی لعحتف به
 ار چه که تخادنا نادنز به ار [ربمغیپ] دلاوا دیس
 می ار یرگید رگا! [ی تشک] ارم هُدازر هاوخ
 نم هُدازر هاوخ نوچی لو؛ تشادنل لاکشا، می تشک
 دوشی ممولعم! دشکب مدآ و لو؛ می شکب دیابن، تسا
 زا و هدوب حرطمی دوخ ریغو و ی دوخ م هع قوم نآ
 ماهنیا میدرکی م لایخ ام. تسا هدوب ایاضق نیا
 م ماهنآ [ن نامز هتبلأ] بخ. تسا نامز لارخا ی ار ب
 !رگید هدوب نامز لارخا

تخادنا نادنز [به ار ناشیا هاشی لعحتف]
 می متحارانای لیخ، دوشی می مقی از ریم [ی تقو]
 زا می مقی از ریم دوشی م هجوتم هاشی لعحتف. دوش
 دتسرفی م از ریم غار سهب، هشد تحارانای ایضق نیا
 به از ریم؟ هدوبنای هدوب دهتجم، دیس بانج نیا که
 !هنای مدهتجم نم که سرپید و ازا: دیوگی م و
 ناشیا [هاشی لعحتف و] «! می سرپید نم زا هکنیاهن
 فرحردقنیا لقالا، رکش ار ادخ. دنکی م دازآ ار
 !تسا هتشدش دیلقتع جرم زا یونش

هَجیتت، دهشلا دیس رب داتسا مارتحا ندرک مدقم
تسا نافرعو هفسلف زا می مقی از ریم مک علاطا
 دینک مانگد امش. تسا از ریم تیعضو نیا
 ،هدوب تیعضوم و تیعضو نیا اب که می یاز ریم
 می! تسا هدوب ردقچ دهشلا دیس به تبسندش تخانش
 زا [ی راد] ساپ و رکش ی ادا و بدا: دیوگ
 دنکی ماضتقا مداتسا صاخ تیاندنآ و تامحز
 ،مسوبد ارش ابته و منکر کشت و ازا مورب لوا
 می نعی «! مورب دهشلا دیس ترایز به دعب هبترم رد

نینچ ارچ! دراد رارق داتسا ز ا دعب ادهشلا دیس
 امش هک لیلد نیمه هب؟ دتفایم قافتا ی اهیضه
 امش! لیلد نیمه هب! دیا ه دناوخذ نافر ع و هفسلف
 ی مذ امش؛ تسا زیچمه ادهشلا دیس هک ی ناد ی مذ
 ی م دبنگ کی طقف امش؛ تسیچ تیلو هک ی ناد
 تسیو دور از ه هک ی نیبی م نیسح ماما کی! ی نیب
 شپیل لاس تسیو د از ریم [نوچ] و تزا شپیل لاس
 ن آ تیعضو و دش افلذ ملظ لومشم و دما (هدوب
 ی ارب تفرعم ز ا ر اقم نیا طقف. درک ادیپ ی نانچ
 !تسا هدش لصاد نیا ز ا شپیل؛ هدش لصاد امش
 دوخ هفیظو]، هدش هک ی اهیصوت هب [هجوت اب] امش
 ی م دوخ اب]! ی نیبی م رهاظ بدا کی طقف [ار
 و دیاید هک ی سک»؛ هتفگ ادخل لوسر نوچ[: دیوگ
 ام، «دراد ار باوژ نیا، دنک ترایز ار مدنزر ف
 م ه لابرک، تفگی مذ ادخل لوسر رگا لاماد. میور ب
 میتفری م، داتفای م ن امرنگ [رگا] لاماد! میتفری مذ
 ی مذ [ن امرنگ] م ه [رگا]، میدرکی م ی ملاسد کی
 !داتفای مذ هک، داتفا

تّیادبم، میمهفی مذ ار تیلو اب ن ام دوخ طبر
 . میمهفی مذ و مینکی مذ کرد ار ماما س فذ ز ا ضیف
 ی رظن نافر ع هک ی سک؟ دمهی م ی سک هچ ار نیا
 تفرعم نیا هک هثلاث عامد تیاور اب رخا. دناوخذ
 ی لک باحصتسا اب! دوشی مذ لصاد ن اسنا ی ارب
 و هیرهاظ لوصا ی نابم نیا و تئارب و ثلاث مِسِق
 اهنیا! دوشی مذ ادیپ مدآ ی ارب اهزیچ نیا هک ظافلا
 . دراد ار ش دوخ هب صاخ ی اهزیچ کی

ن اسنا ی ارب [ن آ اب تّقیقد] هک ی زیچ ن آ
 بتارم ن آ و ی جراخ تیعاو و دوشی م لصاد
 ی اشگهار و دهدی م ناشن ن اسنا ی ارب ار ی تسه

ی لئاسم اهنأ .تسین اهنیا هک ،تسا ناسنا ی گدنز
 [ملاسلایلع] ماما سفن هچیرد زا دیاب هک تسا
 نافرعو و هفسلف: دنیوگی م هکی یاهنا .دوشرهاظ
 ی مقی ازریم [هک دنک هجوت دیاب] «تسا کشک
 ارچی لو .دوب هدناو خار تیبیلها تایاور نیمهم
 نآ هکنیا رطاخه!؟ دش لاتبم طبخ نیا هب اجنیا
 کشک مهم و ا دبلا ،دنادی م کشک هقیب هکی زیچ
 !دشلصادش یارب هئسم نیا و تسناد

[ن تفگ] ماقم رد ناسنا تسا نکم هرخلأاب
 ی لو ؛دیوگبی بلاجو و بناجو و بسانم ظافلا ،ظافلا
 دوجو رد ردقچ ظافلا نیا هک تسا نیا رد تبحص
 مولعم و صخشم دیابش قمعن آ ؛دراد قمعن اسنا
 ی م فلتخم تانایرج و دراوم رد ناسنا و .دوشد
 نیا ی یارب اهنیا .تسا ردقچ قمعن نیا هک دمهف
 .دوب هئسم و هیضه

و هدشنی نیبش یپ بلاطم دیاب مدع بلاط دنک تبت و درامشبت میذغاری ناهاگان

این مسائل برای انسان، دفعی حاصل می شود.
 اگر انسان در آن موقع، کاغذی داشته باشد که
 چنین مطلبی را که یک دفعه [حاصل شده]
 بنویسد، این می ماند و ثبت می شود. و اتفاقاً خیلی
 مطالب هست که [از آنها اطلاع ندارد]. خوب
 انسان که نمی تواند به همه کتب اطلاع و اشراف
 پیدا کند. انسان باید این فرصت را به خودش بدهد
 که در ارتباط با افراد ببیند حالا که این شخص
 این مطلب را در کتابی دیده، فوراً همان را حفظ
 و ضبط کند و از ثمره مطالعات دیگران بهره
 بگیرد. آدم که نمی تواند [همه کتب را مطالعه
 کند]. فرض کنید همین مسئله ای که من الآن در

اینجا نقل کردم، شاید سالیان سال می‌گذشت و چنین قضیه‌ای هم به گوش شما نمی‌رسید. حالا برحسب اتفاق باید من به آن قسمت بروم و یک‌دفعه میلم به این کشیده شود که این را بردارم ببینم چیست و بعد در این مسئله و نکته کنجکاو شوم. ظاهراً مثل اینکه [این کتاب میرزای قمی را] یکی برایم آورده بود و خودم نگرفته بودم.

ارناسنا ش رگنذ، ی ناهگانذ بلاطم نیا زا ی خرب دهدی م ریغت ی لکه ب

[ه] دناوتی م ار لئاسم و بلاطم ی لیذناسنا اب ناسنا دوشی م اعقاو. درواید تسدهب [وحن نیا ی م رفنک ی زا هکی اه یضق و بلاطم و هئسم کی دوشد ضوع رایسبش ای رکف م تسید، دونش

افراد زیادی بودند [که مردم آنها را قبول داشتند]. اگر شما الان نگاه کنید، روی سر بعضی‌شان قسم می‌خورند! یک نفر [از همین] افراد در قم بود و من در رفت و آمدها این شخص را زیاد می‌دیدم. [البته] الآن فوت کرده است. من وقتی سابقاً این شخص را می‌دیدم، می‌دیدم این چیزهایی که راجع به او نقل می‌کنند، به این شکل نمی‌خورد! نمی‌دانم چرا! خودم هم دلیلش را نمی‌فهمیدم که چرا من نسبت به او این حال را دارم! آدم گاهی اوقات ممکن است دلیلی برای ذهنیت خودش پیدا نکند؛ ولی ذهنیت هست و با آن کاری نمی‌شود کرد. هر کاری هم بکنی، آن از بین نمی‌رود. به دنبال این می‌گردد که فرصتی پیدا شود تا ببیند این ذهنیتش به کجا مربوط می‌شود. [منشأ] آن [ذهنیت] را پیدا نمی‌کند.

رد قافتا بسحر بام. درک توف و اه کنیا ات

میدوب هدرک تکرش هئاتسود هرفندنچ س لجم کی
 ،دوب طبترم صخشدن آاب هکی دارفا زا ر فذ کی
 س لجم ن آرد ار ام نوچ و .دوب س لجم ن آرد
 ن آرد] هکی لئاسم زا ی ضعب ،درک روصت مرحم
 نایب دوب صخشدن آاب طابتر ا رد ش دوخ [لئاسم
 [نایب] ناشیا هکی یاهت بحص هلمج زا .درکی
 کی رد هک درک فیرعت ار ی اهیضق ،درکی
 ی تا قلام ناشیا ابو دندما ر فذدنچ ی اهیضق و هعقاو
 ی ارب ار تا قلام ن آاب لجت روصد [ی تقو] .دندرک
 هکی زیچ ن آاب !مدیمهف لاما !اه» :م تفگ ،تفگ هدنب
 و ت لاما و !هدوب نیا ،م تشگی م ش لابندهب نم
 ی تلاد رد «!تسا هدوب نیا صخشدن نیا ت ایحور
 ی م مسق ش رسد یور دارفا هیقب میوگی م نم هک
 .تسا روطنیمه مه زونه و دنروخ

رد دیابام ی نعید ؛تسا قافتا بسحر بنیا ،بخ
 وا و دندز برد هبترم کی و مینک تکرش س لجم ن آاب
 هیضق نیا رب ی رارق لاصا هکی لاحرد ،دیاب مه
 ادخ هعقدکی تبحصن مضرد دعب .تسا هدوبن
 ار نیا و دزادنیب وا ملاک و نابز هب ار بلطم نیا
 .دنکن شور ناسنا ی ارب

هب عجار ی گذنر لوط رد ار هیضق نیا نم
 مسق هب بلطم هک م اهدرک هبرجت دارفا زا ی رایسب
 عقاو رد و دوشی م حرطم رگید روج و رگید
 ی بیج زینیا و !تسا ی رگید زینیا م ت قیقح
 زا ای ت سا ربمغیپ زا [تیاور] نیا منادی مند .تسا
 :ی ترابع نینچ کی ؛نینمؤ م اریما

بِنَاسِلَاتِ تَأْتَفِي فَاللَّهُ مَرَّهًا دَقَّ وَ لَا (لُجْرًا) نُنَاسِلَايَ فُحْدِي رِمَا نِمَام

ار دوخ و دشابی تیعاو کی رد ی سک دوشی مند
 دیای م شیب ی یاهت صرف .دیارایب ی رگید ل کش هب

ور، دبه چه بوخه چه تسه [نطاب رد] هچنآ هک
یاهزیچ اید ایدراو طا اید این ایز اید ای لااح؛ دوشی م
دوشی من شور بهیضق و لئاسم و برگید

وقتی من آن روز این قضیه را از او شنیدم،
خیلی برایم عجیب آمد. خیلی برایم عجیب آمد که
[چطور می شود] انسان هشتاد نود سال در میان
مردم باشد و زندگی کند [و خود را به نحو دیگری
نشان دهد]! البته من خودم بشخصه از او
چیزهای دیگری هم دیده بودم و مدام حمل بر
صحت می کردم و توجیهاتی برایش [می آوردم].
اما وقتی این مسئله را دیدم، دیدم نه دیگر! دیگر
آن جای توجیه نیست. این دیگر یک امر روشن
است. انسان به مسائلی برمی خورد که اصلاً قابل
توجیه نیست. اگر آن [مسئله] قابل توجیه باشد،
انسان دیگر باید اصل قضیه را توجیه کند؛ مثلاً
[در مقام توجیه با خود] بگوید: «طرف اصلاً
خواب بوده و او را دیده و اصلاً وقوع خارجی
نداشته است!» تا این حد که دیگر ما توجیه
نداریم.

رد لاسد دونداتشه ناسنا [دوشی م] روطچ
تروصد و لکش هب ار دوخو دشاب مدرم نایم
،تسا تشز ردقچ،تسا دبر دقچ! دیار ایی ری رگید
مینکی م ضرف ام اعقاو لاصا!تسا هدننز ردقچ
هرخلآاب!؟تسین م هی یادخ؟تسین م هی تمایق
نیا روطچ!؟دنکی م لوبق روطچ هی مدآ نادجو
هچ؟ارچ!؟دریذپی م ار فالاتخا و هی نوگمهان
مک ام زیچهچ؟تسه هئسم نیا یارب ای عاد
ابهنوگنیا میهاوخب هک میراد مک هی زیچهچ!؟تسا
هنوگنیا زا ادخ رب هانپ!؟مینک دروخر ب دارفا

مامتها بلاطم تشاددايه بي نار هط هملاء

دومني م هيصوت بلاطم ظفد رب و تشاد

لذا مرحوم پدر ما [علامه طهرانی] و همین‌طور بزرگان، سابق خیلی تأکید داشتند بر اینکه همیشه باید یک قلم و کاغذ در جیب انسان باشد، تا یک حرف و مسئله‌ای را می‌بیند و می‌شنود، آن را [بنویسد]. خود ایشان هم همیشه این مسئله را داشتند. البته ایشان حافظه‌شان هم خیلی خوب بود. من به‌یاد دارم اگر در مجلسی بودیم و مطالبی شنیده می‌شد، ایشان کاملاً دقت می‌کردند و وقتی [به منزل] می‌آمدند، فوراً می‌نوشتند. بسیاری از روایات و نُگت و حکایاتی که ایشان در کتاب‌هایشان نوشته‌اند، همین‌طور سماعی بوده است؛ یعنی اینها را از افراد موثق شنیده‌اند و بعد وقتی به منزل آمده‌اند، آن را ضبط کرده‌اند و نوشته‌اند. همین دفترهای جُنْگ و مطالب دستخطی که از ایشان باقی مانده، برای این قضیه است. [البته] ایشان کاغذپاره‌های تکتک و متفرقاتی هم دارند. خیلی روی این مسئله ایشان تأکید داشتند و به ما هم می‌گفتند. می‌گفتند: «مخصوصاً طلبه همیشه باید کاغذ و قلم در جیبش باشد.» چون [درباره] بعضی چیزها برای انسان به‌طور کلی ذهول پیدا می‌شود و دیگر اصلاً [به ذهن] نمی‌آید [یا] برای انسان دیگر فرصت به‌دست نمی‌آید که بخواهد دوباره [با آن مسئله] برخورد کند.

طبض و تبث رد لّعتا به مهمی بلطم تیاكد
تفر تسد زا

یک‌وقتی ایشان [علامه طهرانی] به من

می‌گفتند که من یک وقت به منزل یکی از آقایان رفتم. من یادم هست و خودم در این قضیه با ایشان بودم. ایشان نگفتند [آن عالم] چه کسی [بود] ولی من می‌دانم. [آن عالم] مرحوم آقا سید محمدعلی سبط (سبط‌الشیخ) بود. ایشان در طهران [بود] و مرد بسیار خوبی بود. مدت‌هاست که به رحمت خدا رفته است. وقتی مرحوم والد در طهران بودند، گاه‌گاهی هم ایشان به منزل [ما] می‌آمدند و هم ایشان [مرحوم والد] به منزل ایشان می‌رفتند. در جلسه‌ای او [مرحوم سبط] قضیه‌ای نقل کرد که یک نفر از آقایان در یک جا بود و از یک کتاب قدیمی دستخط که هنوز [چاپ] نشده، [روایتی نقل کرد]. آن‌طور که من به یاد دارم و به ذهن و حافظه‌ام مراجعه می‌کنم، این کتاب جزء مطبوعات^۱ دیاب زونہ و تسیند و منکی‌م یرگیپ نم دود نوچ. دشاب ی‌طخ زانایاقاً زایکی. تسیند ی‌الئسم نینچ [زونہ]، دود متفر دنه به که آهن او خباتک نیا زایکی ی‌بیجء تیاور ی‌لیخ که دود هدرک ل قذ ی‌تیاور ی‌اربی‌لو. دیایم مدایه ی‌زیچ نینچ م‌ه نم. دود ی‌لیخ بیضق نیا ام و [ی‌نار هط هملاء] اقا م‌و حرم لئسم زایکی به عجار منادی من. دود بیجء و هدوارم و طابتر تیفیک ای دود ی‌عامتجا کی به عجار مرظنه. دود مدرم اب رشنور شد رد [طبس م‌و حرم]. تسا هدوب ی‌قلاخا لئسم طقف. دیوگی م‌ه ار [تیاور] نیا تبحصن مض اقا م‌و حرم و دندوب ناشیا: میدوب ات هس ام م‌ه

^۱(ق‌ق‌م). ه‌دش‌پاچ و عبط ه‌چنا ای ا‌ه‌باتک: تا عوبطم

نیا زا .دوبندی رگیدسک؛ام و [ی نار هط هملاع]
 کی رد [دلاو مو حرم] ناشیا .درنگی م بلطم
 معجار م هیضق نیا هب هر ابود دنتساوخ [ی دروم]
 رد] تیاور [نوچ]. دننک [ل اوئس] ناشیا زا و دننک
 .دوب هشدش و مارفی لک روطه و دوبند [ن اشنهد]
 هدر کذل قذت سرد م ه [طبس مو حرم] ناشیا [هتبلا]
 رارق .تشادی تامهبا [ن اشیا ل قذ] ن آ رد و دوب
 ناشیا ،میتفر .مینکل اوئس ناشیا زا و میورب ام دشد
 دشن و دما دعب .دوب ترفاسم و [دوبند] لز نم م ه
 ت محر هب ه عفدکی دعب و [مینکل اوئس و ا زا ام]
 !تفر ادخ

اقاً مو حرم تقوکی دعب اهل اسد تسا مدای نم
 نیا و دندرکی م دایه یضق نیا زا [ی نار هط هملاع]
 ن اسنا ی ارب [ی بلطم] ی هاگه ک دندر و آ می ده اش ار
 می م هک ی ای تسد هطساو هب ن اسنا و دوشی م ادیپ
 رگید تیاور نیا و .دهدی م تسد زا رگید ،دنک
 ،تسا م نهذ رد هک روطن آ !دشن هک دشن ادیپ
 م ه نم دوخ .تسا ه دوبی قلاخال ئاسم هب طوبرم
 دوجو ی زیچ نینچ مدید ،مدرک ص ح ف ه چره
 بباتک ام ی لیخ .تسا ه دشن عبط زونه دبلا .در ادن
 روطچی لو .تسا ه دشن عبط زونه هک میراد ی یاه
 ه دیسر اجنیا هب و ه شد ل قذ ه نیسه به نیسه هئسم نیا
 رگید هئسم نیا ،دشی م بوتکم اجنیا رگا .تسا
 هک ی لوهذ کی رطاخه ب .دشی م تبث و دنامی م
 تسد زا ی لک روطه ب رگید [بلطم] نیا ،هشد
 .تسا هتفر

هر طقه مدع ؛دسیونب ار ش یاه ه دینش دیاب ه بلط
دوشی م عمج هر طقه

رد] ار هئسم و هتکن نیا دیاب امتح ه بلط اذل

دوونشی م هک ی فلتخم لئاسم هک دشاب هتشاد [رظن رد هک روطن امه . دسیونب و دنک ظفد و طبض عمج هر طقهر طقن اسنا ی ارب مء] : میراد تایاور «.دوشی م»

ناسنا مهف و طابنتسا رد بلاطم زا ی خرب دنکی م ادیپ ی دیلک هبنج

[هب] ، طابنتسا هیضق رد بلاطم نیا زا ی ضعب لاصا و دنکی م ادیپ ی دیلک هبنج بیجء [ی زرط رارق بلاطم مهف و طابنتسا رد ل صا کین او ذعب و تسا رانگریثأت هیجیرت تاهج رد و دریگی م [ناسنا] هک ی فلتخم تایاور و فلتخم تاهج رد . درانگی م ریثأت دنیبی م

هئاسم رد طلاغ و حیحص طابنتسا زا ی انومذ چ دت عاطتسا

رد میراد زور ما ام هک ی تایاور نیا امشد لاثم ی بلاطم نینچ لاصا هک . دینیب ، میناوخی م نامثب همه هک تسای تایاور اهنیا !؟ دنکی م [تشادرب] . میاهدر کذل عجار تایاور نیا هک م هام . دنیبی م ی تقو دینیب امشد . تساهدرو آل یاسو رد رذخیش ضررق هک ی سک» : دیامرفی م ماسلا هیلع ماما ماجنا چ د و دنک ضارقتسا تسا بجاو ، دراد بجاو دیوگی م چ د هب رگید روطچ امشد ، «دهد ی سکن آ !؟ دیای مرد روج م هاب روطچ¹ !؟ طورشم نیا ، دهدی م طورشم بجاو مکد ، چ د هب هک ی ولج اهتیاور نیا !؟ تساهدناو خزار اهتیاور : دیوگی م ماما ی تقو ! رگید تسا شمشچ «کیلع بُجی» ، «بُجاو» «در دین ، استقراض

¹ 141: ص 11، ج 11، عیشلا لئاسو
«جُحِدْ وَ ضَرْقَسْیْ؛ نَیْدِ یِیْلَعِ لْجُرْلَا نَءْ، مَاسْلَا هِیْلَعِ نِ سَطَا اَبَا تُتْأَسْ»
«سْ اَبْ اَلْأَلِ لِمَا یِ فِیْ هَجْوُ هَلْ نَاکِنَا: لْأَقْ»

[کنید و به حج بروید]، دیگر وجوب مشروط چه معنایی دارد؟! ما که دیروز گفتیم بعضی از این موارد، تصریح و نصّ [در وجوب] بود؛ ظهور که نبود! بعضی‌اش ظهور در استحباب [بود].

گیرم اینکه شما بگویی: «اصلاً مستحب است!»

امام در مورد حجّ استحبابی [درحالی] که ادای قرض واجب است، می‌گوید: **بِحَجِّهِ وَضَرَقَتْسَا** ریگب ضرقه یعنی ¹ **بِضَقِينِ أَيْ لَاعَتِ اللَّهِ عِدَا وَ** ادا از تضرقه که هاو خب اذخزا و هدب ما جنا حج و [ارنیا] بجاو حج دروم رد روطچ [اما؛ دنک؟! دیای مرد روجلقع اب، نیا یاجک؟! دیوگی مذزا! رگید هداد لقع و ج کیم م ه اب اذخ هر خلا اب اذخ! هدنام م ه ب ش یو ج کین یم ه طقف اهل قع ه م ه دروم رد تقون آ! میراد ار و ج کین م هر کش ار لیصحت] **ریخنه** [دیوگب] بجاو حج لیصحت دیناوتی م امش [تسیند مزلا ت عاطتسا هک م ه دعبد! دینک دیناوتی م، دینک ت عاطتسا ی م ل اوش ل و ا بش، دیدرک ت عاطتسا لیصحت اب اوتف نیا رخآ] **«! دینک ت عاطتسا طاقسا دیناوت هر خلا اب؟! دیای مرد روج ا هتیاور نیا زا کیم ادک، [دنکی م ناید ه نوگنیا] دهدی م اوتف هک م ه ی نا تیاور نیا زا دیوگی م م ه نیا! دهدی م اوتف دراد!**

! [م ا ه درک طابنتسا ار مکدنیا] اه

!؟ دهدی م ار هزاجا نیا و ت ه ب تیاور مادک رخآ

[ی تقو] هک دهدی م ار زو جم نیا و ت ه ب ل صا مادک

ی هانگ هچ [رخآ] هک - هذک ل ف ت خب د ف لکم ن آ

¹ 140: ص 11، ج 1، عیشلا لئاسو
«كَلَّ وَ قِيَّوْ مَلَّ سَلَا كَيْدُ أَرْقِيْدِ اللَّهِ دَبْعَابُنْ! لِقَافُيْ فَرِيَصَا رِيْدَسِيْ تَعَا جِ»
«! بِحَجِّهِ وَضَرَقَتْسَا! بِحَجِّهِ تَلَا كَلَّ م»

ادیپت عا طتسا - ه دش وت دلقم هدمآ هک هدرک
 ادیپت عا طتسا هچرگ: «ی یوگب وا هب وت]، دنک
 ار لوپچ در هشا ل وا [ی ناوتی م] اهنتم [، ی ا هدرک
 «! دینک افسد دیورب! دیشخب دلاخ و رکب و دیز هب
 طوقس ای طاقسا نم [زا]» هک دریگب دای م ه دعب
 مزلا و [مینیشنب نیاربانب! ه دش ت عا طتسا (!)
 «! [میورب چ د هب ت سین

رودص و اوتف مصرع هب ل هاناد دارفا دورو ث عاب، نید زا فیعضت خانش
 ت سا ح یحصان ی اواتف

هچ ا عقاو، دهدی م ار اوتف نیا هک ی سک ن آ
 ی یاهزیچ اهنیا!؟ دراد م لاسا و نید زا ی تشادرب
 اجک هب ام! دز ادنای م هزارا هب ار مدآ ن ت هک ت سا
 رد هکنیا لثم!؟) نوبهدت نیاف) ا عقاو!؟ میوری م
 !ت سین نداد اوتف زا رتت حار زیچچه ایند نیا
 رتمولظم ی مولظم چچه و نید زا رتل هس زیچچه
 دنه اوخب هک در اند دوجو ایند نیا رد نامز ماما زا
 اوتف الله ل زنا ام فلاخ ی ا ع روطنیمه فاص
 لئاسم و رگید لئاسم هب تبسن م ه دعب و! دندهب
 و مینیشنی م ت حار ی لیخ ی روطنیمه، ی عامتجا
 کشت کی م ه نامریز و میهدی م هیکت ماگتم رب
 ذوعن، هدرکن ی ادخ رگا و دشاب مر نهک میز ادنای م
 ماهوناز ی ردقکی تقوکی (!) لله اب ریجتن، لله اب
 ی رتمک مگا تدم نیا، ت سا هتفرگ م ه ی زور تر آ
 !دینک ن لاف دیورب میوگی م م ه دعب! دوشد س اسحا
 و ی لاء و ت حار ی لیخ! هب هب! دینک ن لاف دیورب
 بلاطم نیا هک امش! راوگرزب: «میوگی م! بوخ
 نیا اب قباطم م ه ن اتدوخ، الله مسب، دییامرفی م ار
 !اقا ریخن!؟ ه دنب» [:دیوگی م] «! دییامرفد لمع
 ی نابم ات مینامب دیاب ام! کشت ی ور مینیشنب دیاب ام

دهاوخی می سک هچ ، میورد بام [رگا] ! دوشد ظفد
 می تقوکید [، میورد بام] رگا؟ [دنک ظفد ار می نابم]
تَام اِذَا! عِیْشِد اِهْدُسَیْلا هک دوشی می ادیپ می اهلث
اهْدُسَیْلا اَمْلُثْ مِلَاسِلَا می فَمْلُثْ ، اِهَقْفَلَا مِلَاعِلَا
 ادخ! [دندهدب ماجنا] اَیْقِب! می شاد دیابام اذل¹ «! عِیْشِد
 نَوَقِبَاسِلَاو»! رگید هتخاسد می راک می ارب ار می سکر ه
 می ارب³ «رَسُعَلَا عَاس»² «نیر جَاهُمَا نَمَن وُلُوْلَا
 تَسَا می یاهزیچ اهنیا! اهل ب! ام ل ام مه اَیْقِب و ، اَیْقِب
 ن شور مه رتشیب و هشدن شور م کمک هر خلاب هک
 دشد دهاو خلاب مر ب رتشیب اهی گناگود ن آ! دشد دهاو خ
 ! دشد دهاو خ رتف افشد رگید اهن دوب هنوگود ن آ و

اب و ا طابترا اب هنوگچ ن افرء زا از ریم می هاگآان : ل اوس کیه هب خ سچاپ
 ؟ دوشی می معج می دابادیب مو حرم

دناهتشون بتک زا می ضعب رد هکنیا : ذیملت
 می دابادیب مو حرم اب [می مق] می از ریم مو حرم
 زا می ضعب رد اریخا؟ تسیچ «تسا هتشاد طابترا
 مو حرم زا از ریم مو حرم» : دناهتشون بتک
 رد [می تد «دنتفرگی می کولسد روتسد می دابادیب
 دنتفر دندرک تکرد مق زا [از ریم] : دراد [باتک
 می دابادیب مو حرم تمدخ

زا دعب ار نیا امشد لاماد بْذ ، اهل ب : داتسا
 [باطم] هکنیا اما ؛ دینکی مل قن دیر اد ل اسد تسیود
 دنتسناوت دد هچ ات و دنتفر روطچ و هدوب هنوگچ
 .مینک نایب ار اهنیا می ناوتی منام ، دنوشد ق فوم
 مو حرم زا اجنیا رد ام [هک تسا تسرد]
 اجنیا رد مه رگید باطم کیه می لو ، میتفگ از ریم

1 فلالاتخا یردق اب . 38 ص ، 1 ج ، می فاک
 2 100. اَیْا (9) هبوت هروسد
 3 117. اَیْا (9) هبوت هروسد
 4 68. ص ، نیکلاسلا قرکذت

ام: میشاب هتشاد رظن رد مه ار نیا دیا به که تسه
 ل عط؛ میدرکن ایب اجنیا رد ار معقاو و هیضه دوز
 ریغت [ار ش ایور] رمع رخاوا رد ناشیا مکنیا
 ام هصلاخ. دشاب هدش ضوع شمهف و دشاب هداد
 مادام ماهتا نیا و مینک ترا سجن ناشیا به میناوتی مذ
 می یاطخی اهر برداهی لیخ. مینز بار ی رمعا
 دیا شد. دنوشی م ناشهابتشا هجوتم ادعب [ی لو] دننک
 نیا عفر ی دابادیب مو حرم اب [ناشیا] طابتر ا رد
 دشاب هدش هابتشا

هک هدوبن اشرمع رخاوا مهش نامز، هلب: ذیملت
 رتسا کی راوسد ارهاظ. دنهتشاد تیعجرم مقرر
 می ناهفصا به ی تقو] دننکی م تکر د و دنوشی م
 می ناشیار بار رعش نیا [ی دابادیب مو حرم، دنسر
 :دناوخ

وازار یغی هاوخ هکی دید دب هچوز *** وازای هاگآ وترگ ملاء و در

نیمه ناشیا. دنناوخی م ار رعش کی نیمه
 دندرگی مرب و دننکی م هاگذ توهم و تام روط
 دریگی مذترو صی ملکت رگید و

؟اجکزا :داتسا

می مرب ناهفصا زا ی دابادیب مو حرم :ذیملت
 م. هب دندرگ

؟دندرگی مرب ی دابادیب مو حرم :داتسا

ازریم، هذ: ذیملت

دندرگی مرب ازریم [!هلب]: داتسا

،دیوگی م ناشیا هک ار تید کی نامه :ذیملت
 هیضق]: دما مدای نلاا. دندرگی مرب [ازریم]
 هک [تسا ازریم] رمع رخاوا [هب طوبرم
 دنهتشاد قلاطلا ای اع تیعجرم

:داتسابله. مسئلهای که [درباره عملکرد
 اشتباه میرزای قمی در زیارت سیدالشهدا مطرح]

کردیم، مطلب این است که این واقعه در چنین موقعیتی [از جایگاه علمی فرد اتفاق افتاده است]. [فهم و علاج] این قضیه‌ای که [درباره] مرحوم میرزا نقل می‌کنیم، اینها با خواندن [کتب] نیست. آن آخر عمر، نسبت به آن موقعی که این عمل را انجام داد، از نقطه نظر علمی چیزی به او اضافه نشده بود. که این [تشرّف به خدمت مرحوم بیدآبادی] هم در زمان پیری او و زمانی بوده که سن بالایی داشته؛ ولی احتمال دارد که فهمش تغییر پیدا کرده باشد. اینکه ما می‌گوییم، این است: با این چیزها [و علوم ظاهری] آن مسائل [معرفتی] پیدا نمی‌شود! بعد از اینکه ایشان برگشته بود و به آن موقعیت علمی رسیده بود، این قضیه اتفاق افتاده بود، که رفته بود قبل از زیارت [سیدالشهدا، عتبه] استادش را بوسیده بود؛ ولی لعلّ اینکه در سال‌های بعد وضعیت و فهم و ادراکش تغییر پیدا کرده و تفاوت کند. ما نمی‌توانیم این مسئله را مخفی کنیم.

ناسنا هکتسا نیا مهمه ایضاً لائل کی لعی لو
 اب [تفرعم و تخانش نآ] و تسیچ باطم دنادب
 ارش ریاضنام و دوشی مذا دپا ایاضق و لئاسم نیا
 مینیبی م و میاهدید فالتخم تا هجر د م ه

دّمحمل آ و دّمحم لی اعل صدّمهللا